

Narodna umjetnost XV

Osobito su za starija razdoblja karakteristični stihovi u **Lovranskoj zbirci** koji pjevaju da ženi ne treba vjerovati. U pjesmama se javlja i miješanje oblika oslovljavanja, djevojci se nakon oslovljavanja »vi« na ulici obraća odmah na »ti«, pa dobivamo realističnu sličicu gradskog ophođenja.

Ako vas i sritin vašimi drugami,
klobukon u ruci (de)voto vas pozdravin.
I ti me pozdravi i prigni glavicu,
I lipin pogledon obgledaj služicu.

(XVII)

Možemo zaključiti da je **Lovranska zbirka** zanimljiva isto toliko po svom shematziranom pjevanju, dvanaesteračkim distisima (ripresa), osmeračkim pjesmama (ruger) kao i po realističkim sličicama iz sredine u kojoj su pjesme nastale.

Divna **ZEČEVIĆ**

A. Adnan Saygun, Béla Bartók's Folk Music Research in Turkey, edited by **László Vikár**, Akadémiai Kiadó, Budapest 1976, 430 str. + 1 karta.

Premda ovom svesku A. Adnana Sayguna konkurira svojevrzni dvojniki, naime paralelno američko izdanje (**Béla Bartók- Turkish Folk Music from Asia Minor**, ed. Benjamin Suchof, Princeton University Press), Saygunova knjiga ne gubi ništa na vrijednosti. Saygun nije znao za bogatu građu pohranjenu u biblioteci njujorškog Kolumbija sveučilišta, koja je omogućila tiskanje tog dvojnika. Zbog te činjenice, prema riječima izdavača, Saygunova knjiga se ne može smatrati kao folklorna dokumentacija, ni nepotpuna ni neautentična, već više kao nezavisna varijanta posebne vrijednosti koja odgovara izvornoj građi. Kao takva varijanta, ona dopunjuje Bartókova dostignuća dodavanjem točnih transkripcija napjeva koje je Bartók snimio ali ih nije transkribirao i uključivanjem vlastitih poglavlja i bogatih dopuna i

bilješki koje se odnose na tursko folklorno pjesništvo i folklornu glazbu. Takvom mišljenju izdavača treba dodati i značajan podatak da je A. Adnan Saygun bio suradnik Béle Bartóka na njegovu terenskom radu u Turskoj.

Formalno je knjiga podijeljena u dva dijela. U prvom dijelu je Bartókov uvodni tekst, rukopisne transkripcije napjeva koje je učinio sam Bartók i dodana Saygunova statistika broja slogova u melostihovima. Drugi dio knjige sadrži uz Saygunov predgovor vrlo vrijedno poglavlje o osobitostima turske folklorne glazbe. To poglavlje obuhvaća odsjeke o Uzun Havi, tj. posebnoj vrsti parlанда, modalnim osobitostima turske folklorne glazbe kao i o postupcima produživanja i skraćivanja slogova. U tom dijelu pored niza manjih odsjeka koji sadrže dopune uvodu i transkripcijama Béle Bartóka, nalazimo komentare, tekstove, prijevode tekstova, vlastite Saygunove transkripcije napjeva i tabele svih sakupljenih napjeva. Značajnije mjesto zauzima nekoliko mađarskih varijanti turskih folklornih napjeva. Glavnom vrijednosti ove knjige treba smatrati bogatu informaciju o turskoj folklornoj glazbi koju pružaju transkripcije i iscrpni komentari. Knjiga je opremljena tekstovima i likovnim priložima (fotografije Bartóka, fotografije turskih folklornih glazbala) i jednom zemljopisnom kartom, koji dokumentiraju Bartókov rad na terenu.

Krešimir **GALIN**

Narodne pjesme otoka Hvara. Prema zapisima osmorice sabirača Matice Hrvatske u devetnaestom stoljeću, Priredio **Olinko Delorko**, Čakavski sabor, Split 1976, LXXV + 728 str.

Redaktor zbornika pjesama sa otoka Hvara prema zapisima osmorice sakupljača iz XIX stoljeća, Olinko Delorko, obavio je izuzetno obiman i

složen posao. Budući da je tek manji dio pjesama iz zbirki Matičinih sakupljača sa otoka Hvara objavljen, valjalo je čitati pjesme u rukopisu, često i teško čitljivom, a kako se redaktor odlučio da priopći uz pjesme i osobito dragocjen dodatak **Cjelovite i necjelovite varijante pjesama**, tu se suočio sa još složenijim poslom, koji je podrazumijevao višekratno listanje brojnih zbirki narodnih pjesama, od najstarijih do netom objavljenih, a također i onih koje se čuvaju u rukopisu. Sretna je okolnost sadržana u činjenici da se ovog posla prihvatio iskusan znalac, dugogodišnji sakupljač i redaktor narodnih pjesama, a također i vrstan proučavalac usmene književnosti.

Delorko je pjesme iz zbirki Matičinih sabirača iz XIX stoljeća donio u zborniku držeći se hronološkog slijeda zapisa, tj. starosti zbirki pojedinih sakupljača. Tako se na početku nalaze pjesme iz najstarije zbirke koju je ostavio Šime Ljubić (1822—1896), a zatim slijede pjesme iz zbirki koje su načinili Mihovil Pavlinović (1831—1887), Petar Ružević (1859—1926), Ivan Novak (?), Rinaldo Nališ (1876—oko 1936), Anibal Ivančić (?), Miho Anđelinović (1861—1909) te Luka Bervaldi Lucić (1867—1932). Delorko je izvršio odбир iz spomenutih zbirki, ali je među uvrštenim pjesmama zadržao redoslijed kako su ga donijeli Matičini sabirači, izdvojivši konačno 282 pjesme. Osim spomenutog dodatka u kojem se upućuje na varijante, Delorko je priredio još **Tumač pojedinih riječi i fraza**, indeks **Vlastita imena u tekstovima pjesama**, **Popis kazivača odnosno kazivačica koji su poznati**, **Popis mjesta i broja pjesama koje su u tim mjestima zabilježene**, dodatak **Sadržaji pjesama**, **Kazalo pjesama po početnom stihu** te **Kazalo pjesama po naslovima**. Spomenuti dodaci i ustrojstvo knjige u cijelosti ponešto odudaraju od profila knjiga koje se u ediciji **Antologija Čakavskog sabora** u Splitu inače pojavljuju, ali to se dogodilo zato što je Delorko pripremao ovaj rukopis za objavljivanje zapravo u okviru djelovanja Međuakademijaskog odbora za narodne umotvorine.

Pjesmama prethodi opširan Delorkov **Uvod**, prepun podataka o histori-

jatu bilježenja i zanimanja za narodne pjesme stanovnika otoka Hvara, o sakupljačima, pjevačima i kazivacima te o pjesmama samim. Moglo bi se čak ustvrditi da je uvodni Delorkov tekst opterećen činjenicama od kojih bi izvjestan dio morao ići u bilješku ili dodatak jer podaci o mjestu bilježenja ili objavljivanja pojedinih pjesama, njihovom broju i broju pod kojim su u rukopisu zavedene ili objavljene i slično čine čitanje **Uvoda** mjestimice zamornim. Delorko brižljivo iznosi historijat bilježenja i objavljivanja usmenih pjesama hvarskih žitelja od, sada već znamenitih, Hektorovićevih zapisa do naših dana, preko zapisa niza Matičinih sabirača u XIX stoljeću, čiji život i sakupljački rad potanko prikazuje. Delorko je uložio velik trud da upotpuni podatke o životu i djelovanju Matičinih saradnika, za koje se ponekad znalo samo ime i prezime. Međutim, odjeljak **Uvoda** u kojem su razmatrane same pjesme nije u istoj mjeri iscrpan kao prethodni odjeljci. Delorko ukazuje na pjesnički uspjeh tvorevine, na neke poetske i poetičke karakteristike pjesama otoka Hvara, na njihovu vezu sa pisanom književnošću, ali nedostaje osvrt na kontekst u kojem se pjesma ovog otoka ostvarivala, kao dio usmene tradicije u proteklom stoljeću. Delorko ukazuje na posve izvjesnu povezanost ovih pjesama, s obzirom na njihovu tematiku, sa pjesmama koje je stvaralo stanovništvo kopnenog zaleđa, on također ukazuje na zanimljivu pojavu junaka sa muslimanskim imenima, ali ne ulazi podrobnije u njenu genezu. U prisnom odnosu sa čitaocem i u stalnom obraćanju neznanom štiocu, Delorkov **Uvod** sadrži privlačnu aromu starih tekstova, čemu pridonose i mjestimične ekskurzije i udaljavanja od osnovnog toka razmatranja, kao što je, na primjer, dio izvještaja mletačkog hroničara iz XVI stoljeća o viteškom turniru na mletačko-turskoj granici, u vrijeme mira, kao primjeru kršćansko-islamske snošljivosti među graničarskim stanovništvom, koje je govorilo istim jezikom i pripadalo istoj slavenskoj etničkoj porodici, ali je služilo različitim carevima.

Delorkov odбір pjesama iz zbirki Matičinih saradnika bliže je zborniku nego antologiji. Kriterij pod kojim su pjesme uvrštavane u knjigu preblag je za antologiju, koja bi također zahtijevala drugačije strukturiranje pjesama. Rasporedom pjesama kakav je pred nama dobijamo uvid u zbirke Matičinih sabirača, ali je time propuštena mogućnost stvaranja koherentnijeg izbora kao cjeline, izbora koji bi se dobio razvrstavanjem pjesama prema njihovoj žanrovskoj pripadnosti, a u okviru tih cjelina ukazala bi se prilika za dinamičnije strukturiranje pjesama, smjenjivanjem različite tematske usmjerenosti, intonacije i metričke osnove stiha. U takvom razvrstavanju mnoge od pjesama bljesnule bi sugestivnošću i punoćom svoga pjesničkog uobličjenja.

Delorkov zbornik ovako je ipak bliži proučavaocima književnosti nego li širem čitalačkom krugu, u kojem se štiva narodnih pjesama još uvijek rado čitaju. Današnjeg čitaoca usmenih tvorevina privući će korice i u ovom zborniku on će naći brojne pjesme koje će ga svojim sižeima vratiti u jedno prohujalo doba i pričiniti mu užitak. Proučavalac usmene književnosti naći će tu neiscrpnu građu u tekstovima pjesama, a dodaci koje je priopćio Delorko u mnogome će mu pomoći ako se nakani baviti nekom od pjesama ili različitim teorijskim problemima koje ova prebogata građa nudi. Neznani i rjeđe znani usmeni pjesnici otoka Hvara namrli su tu vrlo drevnu građu i učinili nas baštinikom pjesničkih tvorevina koje su višestruko zanimljive. Jezik kojim su spjevane skreće na sebe pažnju arhaičnošću i osebujućom lokalnom bojom. Osim najčešćeg »epskog« deseterca, u pjesmama otoka Hvara javljaju se i druge metričke osnove stiha a osobito uspjelo nesimetrični osmerac (3+2+3).

S obzirom na pripadnost žanru, najveći broj pjesama Delorkova zbornika nalazi se na granici lirike i epike i to su one lirske-epske vrste koje se u nas, a i vani, ponekad i dosta neprecizno, označavaju kao balade i romanse. Neke teme i sižeji, zajednički južnoslavenskoj usmenoj poeziji u cijelo-

sti, na zanimljiv način se prelamaju u pjesničkim uobličavanjima usmenih stvaralaca otoka Hvara, pri čemu se kao konstitutivni elementi, koji donose nešto novo i drugačije, pojavljuju: ambijentalna posebnost sredine u kojoj su pjesme njegovane, mogućnost primanja raznovrsnih utjecaja i naporedo s tim otvorenost sredine za primanje i usvajanje različitih sadržaja, ponekad i teško spojivih na prvi pogled. Tako se već poznate »kontinentalne« teme, odnosno sižeji muža na svadbi vlastite žene, brata u ložnici vlastite sestre, nevjerne žene koja se stavlja na stranu ljubavnika, neshvaćene i otjerane žene i majke (**Hasanaginica**), zavidne ili zle snahe (odnosno zaove), kletvom pogođenog nevjernog momka, majke krvnice koja žrtvuje sina zbog ljubavnika i drugi — susreću i u baladama otoka Hvara, ali uobličeni posve samosvojno. Također se romanse sa temom strasnog susreta dragih, momačkog ili djevojačkog prerusavanja, lažnog bolovanja zbog ljubavi, snalažljive ljube u preljubi i druge — nalaze u brojnim primjerima Delorkova zbornika uobličene na vrlo upečatljiv način, pri čemu su mediteranski ambijent ovog otoka, doživljaj života i svijeta njegovih stanovnika i nanosi različitih civilizacija koji su ga zapljuskivali bili presudni za stvaranje jednog posebnog svijeta u ovim pjesničkim tvorevinama. Poetska baština pretežno anonimnih pjesnika otoka Hvara traži brojne proučavaoce različitog profila: povjesničare kulture, etnologe te historičare i teoretičare usmene književnosti. Delorkova je zasluga što je dio poetske riznice ovog zanimljivog područja učinio dostupnim javnosti i tako omogućio da ove pjesničke tvorevine nastave živjeti na jedan drugačiji način.

Munib MAGLAJLIĆ